

Autòpsia al 'bakalao'

Fa tot just 25 anys, la popular 'ruta del bakalao' va començar un declivi imparabile que va conduir a la seua desaparició. Els platós dels excessos ara són buits, s'han convertit en escenaris fantasmagòrics. El fenomen en si fou menystingut i vilipendiat, però Joan M. Oleaque recorda que va situar València a l'avantguarda europea en música electrònica. Ho explica a 'En éxtasis', edició actualitzada d'un llibre que, amb molt bona acollida, ja havia publicat en català. I és que Oleaque tracta el 'bakalao' com Jorge Valdano el futbol: com un producte gourmet.

Per Víctor Maceda
Fotografies de Miguel Lorenzo

ÉXTASI EN BLANC I NEGRE.
La ruta del bakalao, un quart de segle després, és percebuda pels valencians amb una barreja de nostàlgia i distanciament. La mala fama que va impregnar-la va deixar en segon pla la riquesa musical dels seus inicis.

La València de la segona meitat dels anys 80 i dels inicis dels 90 buscava el seu lloc en la modernitat. S'havia quedat a 350 quilòmetres de la *movida madrileña* i al triple de distància del vigor cultural demostrat per ciutats com Vigo. Mentrestant, Barcelona i Sevilla es preparaven per a un any, 1992, que havia de canviar la seua fesomia de dalt a baix. Els grans grups i cantants del moment passaven de llarg de València, que no formava part del circuit musical europeu. Fins i tot ciutats de dimensions més reduïdes —com ara Bilbao o Gijón— acollien concerts que incrementaven el sentiment d'inferioritat autòcton.

Va ser enmig d'aquell context que va irrompre el bakalao. "En un principi se li va dir *la festa o*, simplement, música d'avantguarda; si va prendre aquest nom va ser, justament, perquè la paraula ho englobava tot, ja que *bakalao* feia referència al bon ambient, a les xiques boniques... La primera vegada que algú va fer-la servir com a apel·latiu musical va ser a la botiga Zic Zac de València, quan un client va dir 'quin bon bakalao teniu ací', en referència a la música d'importació que sonava de fons", explica Joan M. Oleaque, guru de la ruta, que va viure intensament en primera persona i més tard l'ha elevada a categoria d'estudi.

Actual director del màster en investigació social de la comunicació científica que imparteix la Universitat Internacional de València (VIU), Oleaque és un periodista de referència, amb una trajectòria dilatada a l'esquena que en bona mesura va concentrar-se a EL TEMPS, on va signar alguns dels millors reportatges de societat que es recorden. Fruit del seu coneixement de la ruta, l'any 2004 havia publicat *En éxtasi* (Ara Llibres), una obra que ara ha traduït, revisat i actualitzat en castellà sota el mateix nom, *En éxtasis* (Barlin Libros), amb un pròleg a càrrec del periodista cultural i escriptor Kiko Amat. El llibre és una aproximació amena i precisa a un fenomen que va situar València en la *pole position* de la música electrònica europea.

"De bon començament, els discjòqueis punxaven un poti-poti de música estrangera de culte que el públic no sabia com definir, però el fet, en si, ja significava un atreviment", evoca Oleaque. "A les discoteques tradicionals que van tenir la gosadia d'innovar, els va eixir la mar de bé: la música que es punxava a València a finals dels 80 era la mateixa que s'escoltava a segons quins tuguris de Londres, però no davant de 500 o 600 persones, com sí que

Una festa eterna, que començava divendres de vesprada i no acabava fins diumenge a la nit. Consum intensiu de drogues per tal de mantenir el cos despert, en moviment constant. Accidents de circulació provocats per la combinació d'aquests excessos amb el volant. I, sobretot, València com a centre neuràlgic d'un nou estil musical, fill de l'electrònica, anomenat de maneres molt diferents perquè, de fet, va tenir mil derivacions i una: música d'avantguarda, *bakalao*, *màquina*... El còctel ha passat a la història amb la denominació de ruta del *bakalao* i va marcar un punt d'inflexió a la València contemporània, atès que va instaurar una nova forma de diversió i va convertir-la en epicentre d'un corrent musical innovador, tan trencador com magnètic, que en una primera etapa va excel·lir per la seua qualitat.

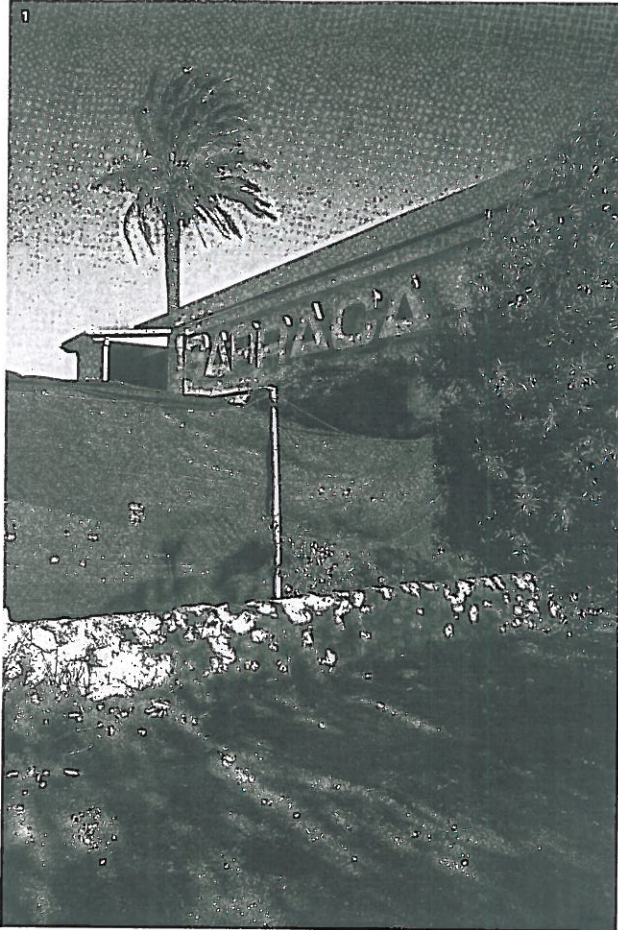
ucceïa aci", continua. "M'ho han reconegut alguns dels discjòqueis que aleshores treballaven als millors clubs d'Eivissa: ells no podien punxar allò que s'punxava a València perquè es considerava massa adical", sentència Oleaque.

Lluny de preservar el seu aire selecte, aquell *rakalao* evolucionaria cap al concepte *màquina*, que aniria degenerant a la recerca de la comercialitat, amb el lliuraments de discos tan discutibles com *Màquina Total* o *Curruipi Mix*, que, a més, an tenir seqüeles infinites. Aquella dèria va arribar a generar una tribu urbana, la dels *maquineros*, rofundament estigmatitzada.

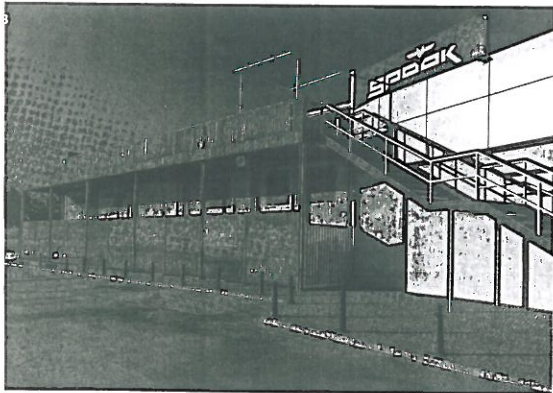
A l'origen de tot plegat hi havia el català Nando Dikxontrol, fins al punt que, en un primer moment, om diu Oleaque, "a la música *màquina* se li va dir *màquina catalana*". Tot i que aquest estil tenia allà un públic receptiu, li costava penetrar als locals de tota de Barcelona, copats pel rock, el *funk* i més. L'oci català més sorollós no trobava cabuda als bars espais i vivia reclòs a les zones suburbanes. A València, per contra, arrela de seguida: hi havia un públic delerós de trobar llocs radicals i transgressors on poder gaudir al màxim del cap de setmana i alliberar-se dels problemes quotidians. De la vida.

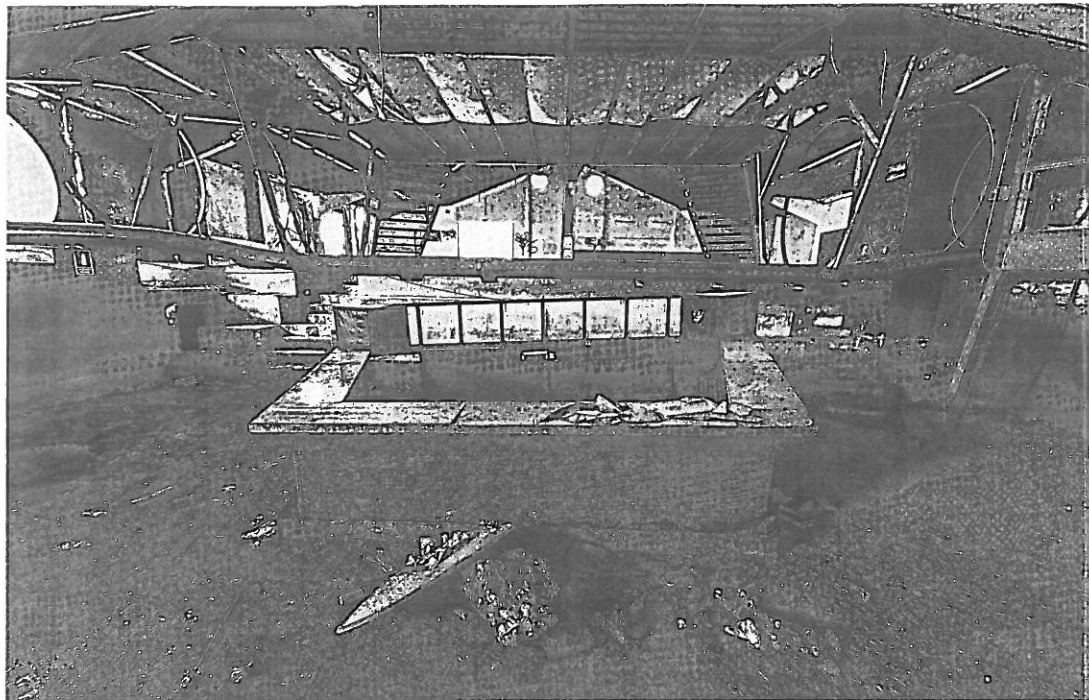
Un públic eminentment de poble, provinent de poblacions situades a l'àrea metropolitana de València i a la comarca de la Ribera. "En una ciutat, la ruta hauria estat reclosa a un públic més problemàtic, mentre que als afores dels pobles va poder esdevenir un moviment interclassista", assenya- Oleaque. A l'origen, només una petita part dels assistents provenia de València ciutat. Fa un quart de segle —en 1992 i 1993, quan s'inicia el declivi— l'afluència ja era tan massiva que fins i tot n'arribaven —en autobusos i milers de vehicles particulars— de Catalunya, la Manxa o Múrcia.

La llunyania dels nuclis urbans va permetre que s'obri- sco teques com la colorista Barraca, la sinistra Hocolate o Puzzle —ubicades a la part costane-

encara programa festes ocasionals, però habitualment està tancada al públic. La discoteca Spook Factory, on hi havia una festa paral·lela a la que tenia lloc a l'interior, perdut el cognom, exclusivament es diu Spook i també fa obertures esporàdiques. Tancada des de 2011, presenta un estat d'abandonament important. A Cullera, discoteca antigament coneguda com Paris Texas. És on Chimo Bayo va punxar la seva música havia entrat en declivi, ben entrats els 90. Al costat, Joan M. Oleaque, l'autor del llibre.

ra del terme municipal de Sueca— assolien tanta fama, com també va passar amb Spook Factory, situada a la pedania de Pinedo, al sud de València. En tots els casos, la festa no se circumscriu a l'interior de la discoteca, sinó que es prolongava als parquings, on la música dels cassets sonava fort i es practicaven tota mena d'activitats. 72 hores donaven per a molt.

“A la primera ruta es punxava música d'un nivell altíssim: els millors grups europeus contemporanis, prototecnològic, música electrònica belga... De qualsevol manera, la gent no acudia a una discoteca o una altra en funció del discjòquei. Aquest salt qualitatiu es produïa més endavant, quan Fran Lenaers comença a punxar la seua pròpia música a Spook Factory. Molts dels discjòqueis de les altres discoteques de la ruta van tractar de fabricar ells la seua pròpia màquina, amb un èxit, però, molt desigual”, observa Oleaque.

Hu ha!

l de sobte, “hu, ha!” va arribar l'eclosió de Chimo Bayo, la cara més popular de

la *ruta del bakalao* i autor d'*Así me gusta a mi*, el segon disc espanyol més venut de la història. Oleaque considera que “el seu èxit enorme no guarda relació amb la davallada de qualitat d'aquesta música; ell no feia música per ser punxada a les discoteques de la ruta, sinó als estadis, les ràdios i les televisions, a la recerca de grans audiències”. “Bayo pretenia que tothom poguera tastar el *bakalao*, ni que fora superficialment i sense grans sofisticacions, és ell qui introdueix la lletra dins de la música”, subratlla. Fa dues dècades que la discoteca El Templo, a Cullera, està completament abandonada. Era la sala on Bayo punxava a les acaballes de la *ruta*.

Sense ser tan mediàtics com ell, José Conca, Carlos Simó o el ja esmentat Fran Lenaers van ser alguns dels discjòqueis més rupturistes, i en part, ho continuen sent. L'últim, de fet, va actuar en la darrera edició del festival Sonar, de Barcelona.

Oleaque defensa que “l'origen de l'oci modern, tal com l'entenen diverses generacions, es remunta a la *ruta del bakalao*”, i estableix comparacions amb la *movida*

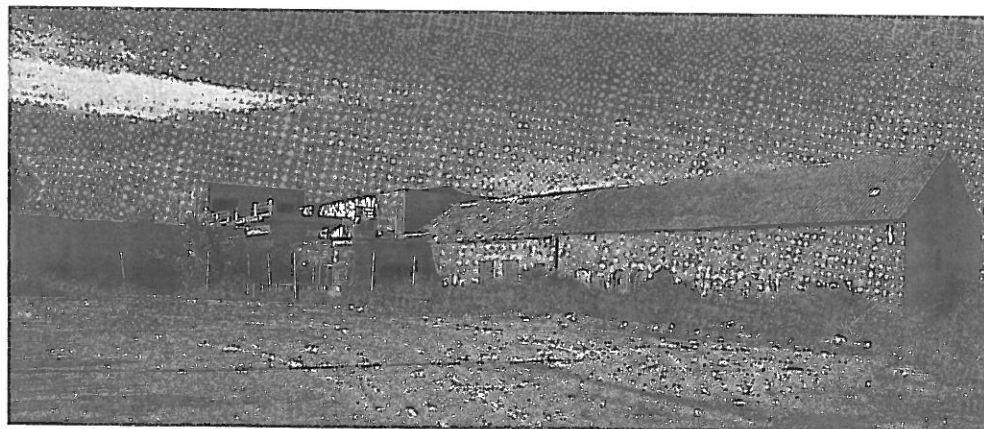
madrileña, que “va ser clau a l'hora de donar a conèixer desenes i desenes de grups, però no va tenir una influència posterior tan transcendental”. Potser per la mateixa transgressió de la *ruta*, encara no s'ha consumat —díficilment es consumarà mai— la reconciliació necessària entre la cultura clàssica i la més avantgardista.

La mort

“De la *movida*, se'n parla molt del fenomen artístic i ben poc del consum d'heroïna tan elevat, mentre que amb la *ruta* passa exactament al revés”, lamenta Oleaque. I és que, sens dubte, el consum de substàncies al·lucinògenes —mescalina, *speed*, èxtasi...— hi anava intrínsecament lligat. València va establir-se a l'imaginari col·lectiu com una mena de paradís de la droga, on tothom podia consumir-ne abundantment i on els controls escassejaven. “No se'n consumia més de la que es pot consumir avui a qualsevol festival de música. Ara la cocaïna està completament assumida i normalitzada, n'hi ha que en fan ús durant tota la setmana. Res

CHOCOLATE, ENRUNADA.
Chocolate, situada a escassos metres de Puzzle i Barraca, era la discoteca predilecta dels joves més sinistres. El seu estat actual és, també, el més sinistre de tots els clubs de la *ruta*

a veure amb l'èxtasi o la mescalina, que estaven circumscrites a l'àmbit festiu del cap de setmana”.

Oleaque apunta que aquesta “mala premsa” va tenir com a conseqüència “una persecució política i policíaca inaudita, encapçalada pel secretari d'Estat de Seguretat, Rafael Vera, qui no va dubtar a aplicar els paràgrafs més durs de la *llei Corcuera*”. “A poc a poc van aconseguir criminalitzar la gent que hi acudia, encara que realment es tractava de gent normal, com qualsevol de nosaltres, que únicament buscaven fugir de la vida durant unes hores. Decomissaven misèria, mai no van fer cap incautació seriosa, malgrat omplir les discoteques de policia secreta”, destaca Oleaque, per a qui, a més, van confluïr dos factors més. “Les masses que venien de fora van resultar contraproduents, perquè volien festa salvatge al preu que fora, com els joves europeus que ara visiten Magaluf o Salou”, exposa, “i també fou completament determinant que totes aquestes discoteques deixaren de ser modernes de debò; si a Eivissa renunciaren a la modernitat com es va fer a València, passaria el mateix”.

“És una llàstima, perquè en matèria d'avantguardisme cultural, a València no ha succeït res semblant en els últims 40 anys. Sembla que, en lloc de destriar el gra de la palla, es tractava de destruir-ho tot, una manera de ser, d'altra banda, molt i molt valenciana”, sosté. En efecte, la imatge que n'ha quedat és tan dolenta com l'estat que presentem avui dia la major part dels edificis que, al seu dia, van atraure milers i milers de persones. •